

עמק השבוע

גליון לז

פרשת חיי שרה תשפ"ה והימים שאחריה

עיונים וביאורים במהות הימים בשבוע הבא
מאת הרב הג"ר ראובן מלך שווארץ שליט"א
מחבר סדרת הספרים געת ראובן, עמקי ראובן, מנחת ראובן ומעיינת ראובן

האם יש הלכות שתלויות למעשה בכ"ג מרחשון

ועיין בטור ביו"ד סי' ר"כ דאיתא וז"ל האוסר עצמו מדבר עד הגשם אסור עד זמן הגשם וכשיגיע זמן הגשם שהוא בא"י ז' במרחשון ובגולה ס' יום לתקופה מותר אפי' לא ירדו גשמים ואם אומר עד שירדו גשמים או עד הגשמים אסור עד שתד רביעה שנייה שהיא בא"י י"ז במרחשון ובגולה ע' יום לתקופה. עכ"ל. ועי' בטור בחו"מ סי' רע"ד דאיתא וז"ל לאחר שנקצרה התבואה הולכים בשביל שעל פני השדות עד שבעה עשר במרחשון שהוא זמן רביעה שנייה ומשם ואילך אינו רשאי ליכנס בשדות שדריסת הרגל קשה להן. עכ"ל. הרי דהטור פסק כר' יהודה.

ואף דהשו"ע ביו"ד שם רק הביא דעת הרמב"ם דפסק כר' יוסי, ולא הביא דעת הטור, אבל נראה דהא מיהא דבני אשכנז פוסקים כהטור, דעיי"ש ברמ"א דאיתא וז"ל ובגולה, זמן הגשמים ששים יום אחר התקופה שמתחילין אז השאלה, וזמן רביעה שנייה שבעים יום אחר התקופה. עכ"ל. ודוקא לר' יהודה הוי הרביעה שנייה י' ימים אחרי הרביעה הראשונה, ולא לר' יוסי, וא"כ לכאורה חזינו דהרמ"א נקט דקיי"ל כהטור. ואף אם תאמר דזהו סתום ברמ"א כיון שלא כתב להדיא דקיי"ל כר' יהודה, אפי"ה נראה שלמעשה קיי"ל כר' יהודה, דעיי"ש בש"ך בס"ק ל"א דאיתא וז"ל והמחבר והרב השמיטו דעתם משום שתמה בב"י היאך פסקו כר' יודא לגבי ר' יוסי אבל באמת תמהני על תמיהתו שהרי מבואר בש"ס בנדרים (דף ס"ג ע"א) למאי נ"מ לשאלה ולנדרים ולתענית ובשאלה קיי"ל שהוא בשבעה במרחשון וכמ"ש הט"ו בא"ח ריש סי' קי"ז והוא מוסכם מכל הפוסקים וכ"כ רש"י רפ"ק דתענית נראה לר' דה"ג אומר רב חסדא הלכה כרבי יודא דאמר ראשונה בז' במרחשון שם ואז מתחילין לשאול כדלקמן, וכן מוכח שם בש"ס דאמר רב חסדא הלכה כר"ג דשואלין בז' במרחשון והכי קא פסיק הלכתא בש"ס (שם דף י') ואדרבה על הרמב"ם יש לתמוה שבפ"ב מהל' תפלה פסק דשואלין בז' במרחשון והיינו כר' יודא וכאן פסק דרביעה ראשונה היא ביי"ז במרחשון וכן על המחבר אלא שיש ליישב בדוחק וצ"ע, ונ"ל שמטעם זה נהגו לברך בה"ב בשבת ראשון שאחר ר"ח מרחשון שאע"פ שכתב מהרי"ו בדינין והלכות סי' י"ב שאין

רבי מאיר וחכמים ואומרים יורה בכסליו, מאן חכמים אמר רב חסדא רבי יוסי היא דתניא איזו היא רביעה ראשונה הבכירה בשלשה במרחשון בינונית בשבעה בו אפילה בשבעה עשר בו דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר בשבעה ובשבעה עשר ובעשרים ושלשה ובראש חדש בשבעה עשר ורבי יוסי אומר כסליו, וכן היה רבי יוסי אומר אין היחידים מתעניין עד שיגיע ראש חדש כסליו, אמר רב חסדא הלכה כרבי יוסי. הרי מבואר דקיי"ל כר' יוסי ד"רביעה שנייה" היינו בכ"ג מרחשון, וא"כ חזינו דאלו הן הלכות מיוחדות הנוגעות בהאי יומא, דכל ההלכות הנ"ל תלויות בהאי יומא, כ"ג מרחשון.

וכ"ה להדיא בהשגות הראב"ד בפ"י מהל' נדרים הי"א לגבי הדין דהנודר עד הגשמים וז"ל אי אומר עד הגשמים אסורין עד שירדו גשמים מזמן רביעה שנייה שהיא מכ"ג במרחשון. עכ"ל. וכן עי' ברע"ב בפאה שם דאיתא וז"ל וזמן רביעה שנייה בשנה בינונית הוא בעשרים ושלשה במרחשון. עכ"ל. ועי' ברע"ב בשביעית שם דאיתא וז"ל עד שתד רביעה שנייה שהיא בשנה בינונית בעשרים ושלשה במרחשון משם ואילך חייב לבער. עכ"ל. ועי' ברשב"א למס' נדרים דף סב ע"ב דאיתא וז"ל רביעה ראשונה דהיינו י"ז במרחשון כר' יוסי דהלכתא כותיה. עכ"ל. הרי שפסק כר' יוסי, וא"כ הרביעה שנייה היא בכ"ג מרחשון.]

אבל יש להעיר, דאפשר דלהלכה אין כל הדינים הנ"ל תלויים בכ"ג מרחשון כלל. דראינו דבסוגיא במס' תענית הנ"ל שיש ג' שיטות מתי הוא "רביעה שנייה", ואף שראינו דמבואר מפשטות הסוגיא דקיי"ל כר' יוסי הסובר דרביעה שנייה הוא בכ"ג מרחשון, וראינו שהראב"ד והרשב"א והרע"ב כך כתבו, אבל אפשר דאין זה ההלכה. דעיי"ש דאיתא דהלכה כר"ג הסובר דשואלים בז' מרחשון, ואיתא שם שהנפק"מ דרביעה ראשונה היא לשאול, וא"כ מבואר דקיי"ל דרביעה ראשונה היא בז' מרחשון, וזהו כר' יהודה ודלא כר' יוסי. ועיי"ש ברש"י שבאמת גרס הלכה כר' יהודה. וכיון דקיי"ל להלכה דשואלין בז' מרחשון אפשר דמבואר דקיי"ל כגירסת רש"י ודלא כגירסת דילן.

הנה יל"ע האם יש איזה הלכות מיוחדות הנוגעות ביום כ"ג מרחשון.

והנה עיין במס' שביעית פ"ט מ"ו ומ"ז דאיתא המלקט עשבים לחים עד שייבש המתוק והמגבב ביבש עד שתד רביעה שנייה, עלי קנים ועלי גפנים עד שישירו מאביהן והמגבב ביבש עד שתד רביעה שנייה, רבי עקיבא אומר בכולן עד שתד רביעה שנייה, כיוצא בו המשכיר בית לחבירו עד הגשמים עד שתד רביעה שנייה, המודר הנאה מחברו עד הגשמים עד שתד רביעה שנייה, עד אימתי עניים נכנסים לפרדסות עד שתד רביעה שנייה, מאימתי נהנין ושורפין בתבן ובקש של שביעית משתד רביעה שנייה. הרי שיש כאן ששה דינים התלויים ב"רביעה שנייה". וכן מצינו עוד דינים התלויים ב"רביעה שנייה". עיין במס' פאה פ"ח מ"א דאיתא מאימתי כל אדם מתרין בלקט משילכו הנמושות בפרט ועוללות משילכו העניים בכרם ויבואו ובזיתים משתד רביעה שנייה. ועיין בתוספתא דמס' שביעית פ"ז הי"ד דאיתא מאימתי פורשין משבילין שבשדות משתד רביעה שנייה (וכ"ה במס' ב"ק דף פ"א). ועיין במס' טהרות פ"ו מ"ה דאיתא נכנס לבקעה בימות הגשמים וטמאה בשדה פלונית ואמר הלכתי למקום הלז ואיני יודע אם נכנסתי לאותה השדה ואם לא נכנסתי רבי אלעזר מטהר וחכמים מטמאין וכו' הבקעה בימות החמה רשות היחיד לשבת ורשות הרבים לטמאה ובימות הגשמים רשות היחיד לכן ולכן. הרי שיש חילוק בין ימות הגשמים לימות החמה בדיני טמאה, ועיי"ש בתוספתא דמס' טהרות פ"ז הי"ד דאיתא ואלו הן ימות החמה משתעקר תבואה מתוכה ואלו הן ימות הגשמים משתד רביעה שנייה. (ועיין בתוספתא שביעית פ"ז הי"ב דאיתא ושאר כל פירות האילן כגון העגוסים והקרוסטמילין והפרישין והעוזרדין אוכלין ממה שבהר על שבעמק וממה שבעמק על שבהר רשב"א אומר כולן כחרובין אוכלין עליהן עד שתד רביעה שנייה. אבל רק לרשב"א הוי דין זה תלוי ברביעה שנייה, והוא דעת יחיד, וכמו דאיתא להדיא שם בחסדי דוד.)

והנה עיין במס' תענית דף ו ע"א דאיתא תניא אידך יורה במרחשון ומלקוש בניסן דברי

להתחיל להתענות בה"ב עד י"ז במרחשון דהוי רביעה ראשונה והכי איתא בספר אבי"ה וכן ראיתי ממהרי"ל ז"ל, והביאו בהגה' מנהגים מ"מ כיון דקי"ל דרביעה ראשונה היא ז' במרחשון וכמ"ש אם כן יש לברך ברביעה ראשונה ואם כן לעולם אין פוסקין תענית בה"ב קודם ז' במרחשון. עכ"ל.

[הנה הטור רק הביא ב' דינים התלויים ב'רביעה שנייה", ולא הביא כל הט' דינים, דהנה הג' דינים השייכים לביעור פירות שביעית לא הביא כמו שלא הביא שאר דיני שביעית, והדין דכניסת עניים לפרדסות והדין דהיתר הזיתים לא הביא כמו שלא הביא הרבה דיני מתנות עניים בשדות, והדין ממס' טהרות לא הביא כמו שלא הביא שאר דיני טומאה, אלא דצ"ב למה לא הביא הדין דשכירות, עי' בקרן אורה על מסכת נדרים דף סב ע"ב דאיתא וז"ל לא מצאתי כעת דין דמשכיר בית לחבירו עד הגשמים לא בדברי

הרמב"ם ז"ל ולא בש"ע וצ"ע. עכ"ל. והשו"ע רק הביא הדין הנ"ל בהל' נדרים ולא הדין בשבילי הרשות, עי' ברמ"א בחו"מ שם שעמד בהא דהשו"ע השמיט הרבה דינים שם וכתב אולי משום שאינן שכיחין שרובם אינן רק במקום שיש לישראל שדות וכרמים וזה אינו שכיח בגלות.]

הנה אם באמת קיי"ל כהטור, א"כ להלכה אין כל הדינים הנ"ל תלויים בכ"ג מרחשון. אבל לכאורה עדיין יש עוד ענין התלוי בכ"ג מרחשון, דהא עיי"ש בתענית דף ו' דמבואר דלפי ר' יהודה הרביעה השלישית היא בכ"ג מרחשון, ומבואר שם דהנפק"מ מהרביעה השלישית היא "להתענות". וא"כ לכאורה מבואר דמתחילים להתענות בשביל גשמים מכ"ג מרחשון ואילך. אבל למעשה לכאו' גם זה אינו, דעי' בטור או"ח סי' תקע"ה דאיתא וז"ל סדר תעניות שמתענין בא"י על הגשמים כך היא הגיע י"ז

במרחשון ולא ירדו הגשמים היחידים מתענין וכו' אבל לא שאר העם הגיע ר"ח כסליו ולא ירדו הגשמים ב"ד גוזרין שלש תעניות על הציבור ב' וה' וב'. עכ"ל. ועיי"ש בשו"ע דאיתא וז"ל סדר תעניות שמתענין בארץ ישראל על הגשמים כך הוא הגיע י"ז במרחשון ולא ירדו גשמים, מתחילין תלמידי חכמים בלבד להתענות שלשה תעניות ב' וה' וב' וכו' הגיע ר"ח כסליו ולא ירדו גשמים, בית דין גוזרין שלשה תעניות על הצבור ב' וחמישי וב'. עכ"ל. הרי מאיזה טעם הטור והשו"ע פסקו דהתעניות תלויות ב"ז מרחשון ור"ח כסלו ולא בכ"ג מרחשון, ואה"נ צ"ב איך דבריהם מתאימים עם הסוגיא הנ"ל בתענית אבל למעשה חזינו דכך פסקו, וא"כ להלכה לכאורה אין התעניות תלויות בכ"ג מרחשון אפילו לפי הבני אשכנז. וא"כ להלכה, עכ"פ להבני אשכנז, אפשר דאין שום דין תלוי בכ"ג מרחשון.

עניינא דיומא בסוף חודש מרחשון

מרחשון וכסלו פעמים חסר ופעמים מלא

עיין ברמב"ם בהל' קידוש החודש פ"ח דאיתא וז"ל חדשה של לבנה תשעה ועשרים יום ומחצה ותשצ"ג חלקים כמו שביארנו ואי אפשר לומר שראש החדש יהיה במקצת היום עד שיהיה מקצת היום מחדש שעבר ומקצתו מהבא שנאמר עד חדש ימים מפני השמועה למדו שימים אתה מחשב לחדש ואי אתה מחשב שעות, לפיכך עושיין חדשי הלבנה מהן חדש חסר ומהם חדש מלא חדש חסר תשעה ועשרים יום בלבד ואע"פ שחדשה של לבנה יתר על זה בשעות וחדש מלא משלשים יום ואף על פי שחדשה של לבנה פחות מזה בשעות כדי שלא לחשב שעות בחדש אלא ימים שלמים, אילו היה חדשה של לבנה תשעה ועשרים יום ומחצה בלבד היו כל השנים חדש מלא וחדש חסר והיו ימי שנת הלבנה שלש מאות ארבעה וחמשים ששה חדשים חסרים וששה חדשים מלאים אבל מפני החלקים שיש בכל חדש וחדש יתר על חצי היום יתקבץ מהן שעות וימים עד שיהיו מקצת השנים חדשים חסרים יתר על המלאים ובמקצת השנים חדשים מלאים יתר על החסרים וכו', סדר החדשים המלאים והחסרים לפי חשבון זה כך הוא תשרי לעולם מלא וחדש טבת לעולם חסר ומטבת ואילך אחד מלא ואחד חסר על הסדר כיצד טבת חסר שבט מלא אדר חסר ניסן מלא אייר חסר סיון מלא תמוז חסר אב מלא אלול חסר ובשנה המעוברת אדר ראשון מלא ואדר שני חסר, נשאר שני החדשים שהן מרחשון וכסלו פעמים יהיו שניהם מלאים ופעמים יהיו שניהם חסרים ופעמים יהיה מרחשון חסר וכסלו מלא ושנה

שהיו בה שני חדשים אלו מלאים היא שנקראו חדשיה שלמים ושנה שהיו בה שני חדשים אלו חסרים נקראו חדשיה חסרין ושנה שהיו בה מרחשון חסר וכסלו מלא נקראו חדשיה כסדרן. עכ"ל. (ועיין בכוזרי דאיתא וז"ל אמר הכוזרי למה לפעמים מרחשון וכסלו שניהם מלאים או שניהם חסרים או כסדרן חשון חסר וכסליו מלא, אמר החבר מפני התש"צגין, שהן שלוש רבעי שעה וכך אזכירם לעתיד ושלוש רבעי שעה יתרות בכל חודש עולין לסוף השנה קרוב לתשע שעות וכשמחברין שעות של שנים ושלוש שנים, שהן קרוב ליום אחד, מוסיפין אותן על חדש חשון, ונעשה גם כן לתקן חגי שנה הבאה, כדי שלא יפול ראש השנה בימי אד"ו ולא פסח בבד"ו וכו'. עכ"ל.) הרי מבואר דסוף חודש מרחשון הוא אחד מהדברים שאינם קבועים בכל שנה, דיש שנים שיש בחודש מרחשון כ"ט ימים ויש שנים שיש בו ל' ימים (וכן סוף חודש כסלו אינו קבוע). [עיין בתשובות הראב"ן סימן מ"ח דאיתא וז"ל ועל המחילה שכתב בה בב' בשבת בז' מרחשון ואתם רוצים להכשירה מדתנן אחד אומר בב' בחודש ואחד אומר בג' בחודש עדותן קימת לפי שזה ידע בעיבור של חדש שלפני זה ולהכי אמר בב' בחודש וזה שאמר בג' לא ידע בעיבורו והיה מונה יום ל' של חודש שעבר לחודש זה ולהכי אמר ג', הני מילי בדורות הראשונים שהיו מקדשין את החודש ע"פ הראייה ולא היה גלוי לכל מתי קידשו ב"ד את החודש אם ביום ל' ואם ביום ל"א ולהכי אמרין טעה, אבל בזמן הזה שדבר גלוי הוא שהחדשים

אחד מלא ואחד חסר אם טעו לאו טעות הוא אלא שקר, אבל אם טעו בכסליו שהיה כתוב בב' בשבת שהוא ז' בכסליו ודאי תלינן בטעות, משום שמרחשון פעמים מלא ופעמים חסר ויכול לומר סבור הייתי שמלא היה מרחשון וטעיתי, וה"מ אם לא היה בעיר דלא ידע אם עשו ר"ח כסליו ב' ימים או יום אחד, אבל אם היה בעיר דיידע דעשו כסליו יום אחד הרי גלוי כיון דעשו כסליו יום אחד שמרחשון חסר הוא ואינו טעות אלא שקר. עכ"ל. ועיין במשנה ברורה סימן נ"ה ס"ק מ"ה דאיתא וז"ל מי שנולד ביום ראשון בר"ח כסליו והיו אז ב' ימים ר"ח ובשנת י"ג היה חשון חסר וכסליו אינו אלא יום אחד ר"ח אע"פ אינו נעשה בר מצוה עד ר"ח כסליו, ומי שנולד בר"ח כסליו ולא היה רק יום אחד ר"ח ובשנת י"ג היו שני ימים ר"ח נעשה בר מצוה ביום א' דר"ח. עכ"ל. ועע"ש בסימן תקס"ח ס"ק מ"ב דאיתא וז"ל מי שמת אביו ביום ראשון דר"ח כסליו ולשנה הבאה היה חשון חסר ור"ח כסליו אינו אלא יום אחד צ"ע מתי יתענה אם בכ"ט לחשון שהוא יום א' לפני ר"ח כסליו דהא לעולם יום שני עיקר שמונין למועדות משני וא"כ היה יום פטירת אביו יום אחרון מחודש חשון וגם עתה יקבע ביום אחרון לחודש זה או נימא דעכ"פ היו שם ר"ח עליו ולכן יקבע יום היא"צ עתה ג"כ בר"ח ולא להתענות בו דהא אין מתענין בר"ח כדלקמיה אלא להדליק בו נר ולומר קדיש, ומסיק המ"א דאם שנה ראשונה למיתת אביו השנה היא חסרה וכמש"כ וא"כ עדיין לא הוקבע הענין עליו בנדר יקבע היא"צ בכ"ט

לחודש חשוון וכמש"כ הטעם אבל כששנה הראשונה היא ג"כ מלאה א"כ צריך ליקבע היום בר"ח ולכן אף בשנים הבאים אחריהם אף שהם חסרים יקבע בר"ח, ויש מאחרונים שסוברין דלעולם יקבע בר"ח והעולם נוהגין כהמ"א. עכ"ל.]

הנה יל"ע למה בחרו במרחשון וכסלו במיוחד לעשותם פעמים חסרים ופעמים מלאים.

עיין בשט"מ במס' ערכין דף ט ע"ב בהשמטות שהביא שהרא"ש עמד בזה וז"ל מרחשון וכסלו וכו' פעמים וכו' מפני שהן רחוקים מן המועדות וישמעו תיקון החדשים ולא יבאו לידי קלקול המועדות וא"ת ויעשו כן מתשרי ומרחשון כמו שהיו עושין מניסן ואייר כדי שיהא רחוק יותר מן המועדות וז"ל מפני שאלת הגשמים דפליגי במס' תענית איכא מ"ד בג' מרחשון שואלין ואיכא מ"ד בשבעה בו ואתי למטעי ביה שלא ידעו אם היה תשרי מלא או חסר. עכ"ל. ועיין במפרש על הלכות קדוה"ח שם דאיתא וז"ל ואם תשאל מפני מה היה זה השינוי באלו השני חדשים ולא בזולתם והתשובה שמוטב לתקן השנה מתחלתה כדי לידע סידורה ותחלת חדשי השנה אחר תשרי הם אלו השני חדשים, ולא יתכן להוסיף בתשרי ולא לגרוע ממנו לפי שיש בו צומות ומועדים וא"א לשנות בתוספת או גרעון. עכ"ל. ועיין בלבוש באו"ח סי' תכ"ח דאיתא וז"ל והטעם שאנו מחסרין או ממלאים אלו השני חדשים מרחשון וכסלו ולא שנים אחרים מפני שכוונתנו לחסר או למלאות החדש הראשון שנוכל בשנה כדי שלא ישתכח הדבר אם נניחנו עד סוף השנה ונצטרך למלאות אדר או לחסרו ולא יהיה רק כ"ח יום דבלאו הכי אינו אלא כ"ט כמו שנתבאר ומניסן עד אלו החדשים שהם אחר תשרי לא נוכל לא לחסר ולא למלאות חדש אחר שהרי מפסח עד העצרת שהוא צריך להיות ששה בסיון שהוא יום מתן תורה או צריכין לספור נ' יום א"כ אין אנו יכולים למלאות אייר או לחסר ניסן שא"כ יהיה עצרת ז' בסיון או ה' בסיון ומעצרת עד יום כיפור לא נוכל למלאות או לחסר חדש אחד כדי שיהיה ג' פעמים ארבעים יום מעצרת עד יום כיפור כנגד ג' פעמים ארבעים יום שעמד משה בהר וירד ביה"כ עם הלוחות שנתכפר להם מעשה העגל וקבע אותן הש"י ליום סליחה ומחילה לדורות ותשרי אי אפשר לחסרו מפני שהוא מלך ויש בו המועדים ונקרא חדש האתנים לפיכך אי אפשר למלאות או לחסר חדש אחר אלא אחד מאלו השנים שהם הראשונים. עכ"ל. ועי' בספר שקל הקודש על הלכות קדוה"ח שם שהביא עוד טעם בשם כמה מפרשים וז"ל מרחשון וכסלו וכו' שאם יעשו מרחשון וכסלו א' מלא וא' חסר א"כ אם ר"ה יהי' בשבת יחול עשרה בטבת בשבת ויצטרכו להתענות בשבת דכתיב ביה בעצם היום הזה וא"א לדחותו כמש"כ הבי' באו"ח סי' תק"ג בשם האבודרהם ולכן השאירו מרחשון וכסלו שיוכלו לשנותם. עכ"ל.

[ועיין בספר אבודרהם (שער קביעות השנים השלמים) דאיתא וז"ל מה שקבעו החסרון

והיתרון הזה בכסלו ובטבת, מפני שלא היו יכולין לקבעו לא בניסן ולא בתשרי מפני המועדים שבהם, וכן לא היו יכולים לקבעו בחדשים שיש בין ניסן לתשרי כדי שלא יהיו מדת הימים שיש בין מועד למועד עודפים פעם אחת וחסרים פעם אחרת, כי לעולם בין פסח לעצרת חמשים יום כמו שנאמר תספרו חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה ובין עצרת ליום הכפורים קכ"ב יום מהם ממתן תורה ועד שנשתברו הלוחות עד שנתכפר העון ארבעים יום שנאמר ואתנפל לפני ה' בראשונה ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי על כל חטאתכם אשר חטאתם וגומר וארבעים יום שעמד בהר בלוחות אחרונות שנאמר ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה ויכתוב על הלוחות וגו' הרי קכ"א יום, וירד מן ההר או יום הכפורים או ערבו כמו שהוא מסורת בידינו ואין אנו יכולין להוסיף על החשבון הזה ולא לגרוע ממנו, וכן לא היו יכולין לקבעו בשבט ואדר מפני העבור שהוא באדר הראשון והוא מלא לעולם לצורך העבור ולא נוכל לחסרו אם תהיה השנה מעוברת וחסרה, ולא להשלים אדר הסמוך לניסן בשנה פשוטה ושלמה, מפני שאדר הסמוך לניסן לעולם חסר, ולא ישאר רק שלשה חדשים שהם מרחשון וכסלו וטבת, והן שלשתן משמשות בדבר הזה כי אין יתרון החדש וחסרונו נראה אלא בראש החדש הבא אחריו, אם ראש החדש יהיה שני ימים יהיה החדש שעבר מלא ואם ראש החדש יום אחד יהיה החדש שעבר חסר, ולכן אם יהיה מרחשון מלא או חסר אינו נודע אלא מראש חדש כסלו, וכן אם יהיה כסלו מלא או חסר אינו נודע אלא מראש חדש טבת, נמצאו שלשה חדשים אלו שהן מרחשון וכסלו וטבת משמשים ביתרון השנה וחסרונה מהם במנין ומהם בראשי החדש. עכ"ל.]

ונלענ"ד שיש להוסיף עוד ביאור בהא דבחרו דוקא במרחשון ובכסלו לעשותם פעמים חסרים ופעמים מלאים.

דהנה עיין במעשה רוקח על הרמב"ם פ"ג מהל' חנוכה שהביא בשם מדרש דגזירת היונים היתה על ג' דברים, שבת מילה וראש חודש, ועיין גם במגילת אנטיוכוס דאיתא בזה"ל אנטיוכוס אמר עתה בואו ונעלה עליהם ונבטל מהם את הברית אשר כרת להם שבת וראש חודש ומילה, וכן בהמשך איתא (דאנטיוכוס אמר לבגרים הרשע) באו ונעלה עליהם ונבטל מהם הברית אשר כרת להם אלהיהם שבת וראש חודש ומילה, אז בגרים הרשע וכל מתנותיו באו לירושלים ויהרוג בהם הרג רב ויגזרו בה גזרה גמורה על שבת ראש חודש ומילה, בהיות זה כאשר היה דבר המלך נחפו מצאו איש אשר מל בנו ויביאו האיש ואשתו ויתלו אותם כנגד הילד, וגם אשה אשר ילדה בן אחרי מות בעלה ותמל אותו לשמונה ימים ותעל על חומת ירושלים ובנה מהול בידה, ותען ותאמר לך אומרים בגרים הרשע אתם חושבים לבטל מאתנו הברית אשר כרת עמנו ברית אבתנו לא נבטל ממנו שבת ראש חודש ומילה

מבני בנינו לא יוסר. וכן בהמשך איתא ויען בגרים ויאמר לאנטיוכוס המלך אתה המלך שמת ציווי לבטל מן היהודים שבת ראש חודש ומילה מרמה גדולה ומרד בתוכה. ע"כ. הרי מבואר כמה פעמים כנ"ל דגזירת אנטיוכוס היתה על שבת ראש חודש ומילה. וכן עי' בספר פרי צדיק פרשת מקץ אות י' דאיתא וז"ל איתא בכתבי האריז"ל דהיונים רצו לבטל מישראל חודש שבת ומילה ומרומז בראשי תיבות חש"מ. עכ"ל.

הרי מבואר דהענין דקידוש החדש הוא אחד מהדברים העיקריים שעליו נלחמו יון עם כלל ישראל. וא"כ כיון שנתבאר באורך בגליון לשבת פרשת נח ע"פ הרבה מקורות שלא דוקא חודש כסלו שייך במיוחד למלחמת יון, אלא גם חודש מרחשון שייך במיוחד למלחמת יון, לכך בחרו בהני ב' חדשים להניחם כעין קידוש ע"פ הראי', דפעמים מלא ופעמים חסר, דקידוש ע"פ הראי' הוא הקידוש החדש העיקרי.

עוד י"ל בזה, דהנה עיין באור תורה להגרי"א"ח (אות ע"ח) דאיתא וז"ל ידוע שכלל ישראל הם כגוף אחד בעל אברים רבים, וכלם מחברים זה לזה, ולכן כל ישראל ערבים זה בזה, כמו באדם אם כואב לו אבר אחד מרגיש הכאב בכל גופו, על ידי רוח החיים שבלב, בשולח חיים דרך גידים ודופקים שבו, וחוזרים בכל פעם כלם ללב, ועיני ישראל הם הסנהדרין וזקנים המתמנים עליהם, להשיג בכל פרטיהם ולהנהיג כל הגוף לשומרם מידי הזק ולקרב להם התועלת, ולכן כתיב והיה אם מעיני העדה וכו' והם נמשלים לבריכות מים המשקים את השדה, כך הם משפיעים תורה לכל ישראל להורות להם דרך חיים, מה הבריכות אין אדם יודע מה שבתוכם וכו', כי באמת חכמת התורה עמוק עמוק, והוא למעלה מגדר שכל האנושי, וכל חכמות חיצוניות זולתם כאין נגדה, וכמו שנאמר כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים, רצה לומר לנגד עיני שאר אמות, היינו החכמים היותר גדולים שבהם, שמכונים בשם עינים מטעם שנתבאר, והוא כמו שאמרו רז"ל איזהו חכמה שהיא לעיני העמים, זו חשבון תקופות וכו', וכמו שהאריכו בזה המחברים, שכל חכמי האמות הודו בזה לחשבון העבור המסור בידינו, "מאי"ב תשצ"ג", **שאי אפשר לידע דבר זה רק על פי נבואה ורוח הקדש**, ובה יודע שאי אפשר לעמוד על דעתם של חכמים, שחכמת התורה היא חכמה שאין לה סוף ולא תכלית כלל, וזה שאמרו וכו' שנגמרים בעצה וכו', כמו שאמרו בפרק אין דורשין, יועץ, זה שיועד לעבר שנים ולקבוע חדשים. עכ"ל. וכן עיין בהקדמה לס' ערוה"ש חלק חו"מ דאיתא וז"ל כבר אמר אחד מגדולי חכמי יון שחישבו המולד לישראל הוא אות מופת על הנבואה בישראל. עכ"ל.

הנה לפ"ז נמצא דקידוש החדש מביא לידי ביטוי הא דחכמת התורה היא חכמה מיוחדת למעלה מחכמת האומות, וא"כ מבואר דקידוש החדש מביא לידי ביטוי הא דחכמת התורה היא למעלה ממערכת הטבע.

הפועלים סידור העולם והנהגתו שהוא ב"ב, ולכן מועד של ר"ח שבא על סדר ההתחדשות הנהגת העולם בכל חודש וחודש במהלך של י"ב חדשים הוא מכח י"ב שבטים שהם היסוד ושורש לסדר ההנהגה הטבעית של העולם שהוא במהלך של י"ב חודשים, די"ב חודשים שהם עיקר ההנהגה הטבעית של העולם נמסרו לי"ב שבטים, ועיין בפ' בראשית (א':י"ד) דכתיב "ויאמר אלקים יהי מאורות ברקיע השמים להבדיל בין היום ובין הלילה והיו לאותות ולמועדים ולימים ושנים" ופרש"י ז"ל "ושנים" לסוף ש"ה ימים יגמרו מהלכתן בי"ב מזלות המשרתים אותם והיא שנה, וכתב שם הגור ארי' ז"ל אף על גב שמהלך החמה דוקא הוא ש"ה יום, והירח אין מהלכה ש"ה, רק בכל חדש הירח מסבב י"ב מזלות מה שהחמה מסבבת בש"ה יום, נקט כאן ש"ה יום מפני החמה שמהלכה יותר מאוחר, והיא שגומרת מהלך שלה לסוף ש"ה יום, ומבואר דהשמש והירח שהם השולטים בעולם (כדכתיב בהלל הגדול וכמו שביאר המהר"ל בחידושי אגדות בסנהדרין דף ק"ו ובגור ארי' פ' פנחס כ"ט:ט"ו) מסובבים י"ב מזלות והחמה מסובבת בכל שנה י"ב מזלות והירח מסובב בכל חודש י"ב מזלות, והנה לפי כל הנתבאר נמצא דסיבוב הלבנה שבכל חודש מסביב לי"ב מזלות המשרתים אותה הוא היסוד לכל הנהגת העולם בסיודו הטבעי שהרי החמה והלבנה הם השולטים והמושלים בעולם והמזלות הם המשרתים להנהגתם וכן הבאנו גם לשון הגרי"א"ח שברא י"ב מזלות להנהיג עולם התחתון בסיודו טבעי ושמש וירח הם הכוללים כל הי"ב מזלות והם בבחינת מלכים ומשרתים ונמצא דסיבוב החמה והלבנה מסביב למזלות הוא היסוד לכל הנהגת העולם בסיודו הטבעי. עכת"ד.]

הנה מבואר בדברי הגרי"א"ח הנ"ל (בפ' אור תורה) דהתשצ"ג חלקים הם מעיקרי המופתים דקידוש החודש בכלל ישראל, שלזה התנגדו יון. וא"כ א"ש שבהני שני חדשים, מרחשון וכסלו, שבהם לוחמים נגד יון, שמוסיפים וגורעים מהחדשים כדי להתייחס להני תשצ"ג חלקים. והוא נפלא.

אותיות, כי ה' אותיות אלו הם השרשים לכל האותיות כידוע, ושאר כ"ב אותיות במלואם, הם שישים אותיות, ולכן לנגד זה נמצא בישראל ע' נפש עם יעקב, ועם אברהם ויצחק הם ע"ב, כמ"ש רבינו בכ"מ, וי"ב שבטים הם הכללים, וכמ"ש "יצב גבולות עמים למספר בני ישראל", ועי' גם בדבריו בהגדה של פסח בביאור שנים עשר מי יודע הם י"ב מזלות בעולם וי"ב איברים פנימיים שבנפש שהוא נגד י"ב חדשי השנה שהוא ית"ש ברא עולמו ע"י אותיות התורה והם מתחלקים לג' ז' וי"ב וכמ"ש בספר יצירה ג' אמ"ש נכד ג' יסודות אר"מ ז' כפולות בג"ד נגד ז' כוכבי לכת וי"ב פשוטים כנגד י"ב מזלות, ולכן ע"י התורה יכולין לשנות כל הנבראים כרצונם שכולם תלויים בה ונגד זה הם י"ב שבטים בישראל כמ"ש יצב גבולות עמים למספר בני ישראל שהם כלל כל העולם ומתחלקים ג"כ לג' ז' וי"ב ג' אבות ז' רועים י"ב שבטים שהם עמודים שהעולם עומד עליהם ונגד זה יש י"ב צירופים של שם הוי"ה שכל חודש וכל מזל וכל שבט וכל אבר בנפש יש בו צירוף אחר שמו ית' נקרא על ישראל והוא קיום העולם וכן הם שעות ביום כל א' יש בו צירוף אחר וכן י"ב אבנים שבחושן ונשא אהרן את שמונת בני" על לבו לפני ד' לזכרון שע"י השכינה שורה בישראל והם עולים למעלה מהמזל והוא ענין אורים ותומים שבו היו נשאלין ומתיעצין ומתנהגין כל דבר ע"פ מעשיהן והם י"ב עמודים שהעולם עומד עליהם כמ"ש בפ' אין דורשין וכו', הרי מבואר מכל דברי הגרי"א"ח דכל סידורו של העולם התחתון בסיודו הטבעי הוא במספר י"ב שעל זה מורה י"ב מזלות י"ב שעות ביום י"ב שעות בלילה י"ב חדשים י"ב גבולי אלכסון וכנגדם באו י"ב שבטים במנין י"ב לומר שכל סידור העולם נמסר לישראל שהם י"ב שבטים שבכח התורה שניתן להם נמסר להם כל סידור העולם הטבעי, וזהו שורש הענין שר"ח בא כנגד י"ב שבטים שכל ענין החדשים שהוא י"ב הוא במהלך הכללי שכל עניני עוה"ז סידורו והנהגתו הוא במהלך של י"ב וכנגדו עמדו י"ב שבטים שנמסר להם כל סידור העולם והנהגתו ולכן י"ב שבטים הם כנגד י"ב חדשים שהם

[הנה חוץ מעצם החכמה דקידוש החודש דהיא למעלה מן הטבע יש עוד נקודה בחכמת קידוש החודש דהיא למעלה מן הטבע, והיינו זה דחכמת קידוש החודש מוכיח דכלל ישראל הם בפועל למעלה מן הטבע, וד' נתן להם הכח לשלוט על הבריאה, וכמו שמביאים המפרשים מהירושלמי בכתובות בביאור הפסוק בתהלים נ"ז:ג' "אקרא לאלוקים עליון לקל גומר עלי" שדרשו בתולה בת ג' שנים ויום א' אין בתוליה חוזרים נמלכו ב"ד לעבר השנה בתוליה חוזרים, שבזה בא לידי ביטוי שליטת ישראל על הטבע בכח התורה. ועיין בספר ימי חנוכה מאמר כ"ג דאיאתא זות"ד בטור בס' תי"ז מבואר דה"ב ראש חדשים הם כנגד י"ב שבטים, ונראה בביאור הדברים דהנה יעו' בילקוט שמעוני פ' וישב רמז קמ"ג דאיאתא אמר יעקב הרי נפרצה ברית השבטים כמה יגעתי להעמיד י"ב כל מעשיו של הקב"ה כנגד י"ב שבטים י"ב מזלות י"ב שעות ביום י"ב שעות בלילה י"ב חודשים י"ב אבנים באפוד הרי נפרצה ברית השבטים, ועי' בשיח יצחק להגרי"א"ח ז"ל בדרוש לפ' זכור דאיאתא ודע ענין גדול שהוא ית' ברא כל עולמו עליונים ותחתונים הכל בסדר א' שכמו שברא י"ב מזלות להנהיג העולם התחתון בסיודו טבעי ושמש וירח הם הכוללים כל הי"ב מזלות והם בבחינת מלכים ומשרתים כמו כן הוא בכל עולם ועולם לפי ערכו ומעלתו וכן בשורש השורשים י"ב צירופי שם הוי"ה וכו', ומבואר די"ב מזלות הם שורש הנהגת העולם התחתון בסודו הטבעי ושורשם בי"ב צירופי שם הוי"ה, ועי"ש בדרשה לשבת בשלח דאיאתא וכו' כי י"ב הוא כלל הנבראים בגבול ומדה, שהם שש קצוות, והם מתחלקים לי"ב גבולי אלכסון, ולכן הם בכסא ע"ב מלאכים, י"ב ע"ג השרשים כידוע, וששים הם תחתיהם, וכולם ממונים להנהיג העולם בהנהגה טבעית, ולכן מהם מתחלקים למטה ע"ב אומות, שבעים אומות, ועשו וישמעאל על גבם שהם כוללים כולם ותופסים כל הישוב, וכמו כן תמצא באותיות התורה שבהם נברא כל העולם, ובהם תלוי הנהגתם, הם י"ב ושישים, כי ה' אותיות מנצפ"ך במלואם, מ"ם, נו"ן, צד"י, פ"א, כ"ף, הם י"ב

לע"נ רבי יואל יהודה בן רבי אברהם יעקב בויאר ז"ל
בעל הקיצור הלכות
ולע"נ רבי שלמה חי דוד יצחק בן רבי אברהם חלואה ז"ל
ראש ישיבת מתיבתא ישיבה רבינו חיים ברלין בנו יורק

אותלמופת
עימוד שהופך טקסט ליצירה
otl74041@gmail.com | 05276-74041

המכה מרסום והייחוד סמרים
י בלוי
עד הבית

החלוקה הגדולה של ספרי המחבר
בתי כנסת, בתי מדרש, כוללים וישיבות, ואוצר הספרים
זכאים לקבל ספרים בחינם, וללא עלות משלוח
המלאי מוגבלי! הזריז נשכר!
לפרטים ניתן לפנות למוקד ההזמנות של י. בלוי
bloy.co.il • 054-856-40-33 • bloyseforim@gmail.com
כמו"כ ניתן לרכוש את הספרים בתשלום סמלי

לפניות, הארות, ולהרשמה לקבלת הגיליון מידי שבוע במייל
ניתן לפנות בכתובת: emekhashavua@gmail.com
או להשאיר הודעה במספר: (001)- 516-581-3597
או בפקס: 1532-5326259
לתרומות והנצחות אפשר לפנות להנ"ל